

Türkiye’de Tıp Eğitimin Sorunları

Stj. Dr. Emin Sami ARISOY
Hacettepe Tıp Fakültesi

Ülkemizde tıp eğitimi, çözmeye çalışıldıkça dolaşan bir sorunlar kördüğümüdür. Bir kısmı tıp eğitim düzeninden doğan ama düzenini aşmış sorunlar, bir kısmı herbiri içiçe birer sorunları çıkamazı olan eğitim düzeni, sosyal düzen, ekonomik düzenden soyutlanamayan sorunlar... Gelişme dönemlerini çoktan geride bırakmış tıp fakültelerinde sorunlar tedirgin edici olmaktadır. Kaldı ki, henüz kuruluşları tamamlanamamış tıp fakülteleri de eğitime başlamış ya da başlamak üzere dir. Çok daha yetersiz koşulların olanaklarının eğitimi ise nitelik yönünden daha olumsuz boyutlar doğuracak, sorunlar daha ağır hissedilecektir. Türkiye’de tıp eğitiminin sorunlarına bir an önce eğilinmediğinde ise kaçınılmaz sonuç, bugün tıp eğitiminin niteliği üzerinde yapılan tartışmaların, yarın bütün jericiliği ile hekimlerin niteliği üzerine kayması olacaktır...

Ülkemiz tıp toplumunda yıllardır, eteklerden doruklara tıp eğitiminin sorunları sergilenmekte, çözüm önerileri yankılanmaktadır. Çözüm girişimlerini umutla beklerken, yaşanan sorunların çıkmazlarını öğrenci gözünün algıladığı boyutlar, yeniden vurgulansa yeridir.

YAPISAL SORUNLAR...

Türkiye’de tıp eğitimi 6 ders yılı sürer. Eğitim düzeni az çok birbirine benzeyen tıp fakültelerimizde öğrenciye, eğitiminin ilk yıllarında temel tıp bilgileri verilir. Kalan yıllar için ise eğitim, temel bilgilerin uygulanması, pekiştirilmesi ve geliştirilmesi amaçlarına kurulmuştur.

Bugünkü tıp eğitiminde temel tıp bilimleri dönemi, çoğu sınıf çok daha azı laboratuvar çalışması olan ders saatleri ile, 3 ders yılı olarak düzenlenmiştir. Her öğretim üyesi ya da görevlisi, konunun en iyi anlatıldığına inandığı, en çok beğendiği kaynaklardan derlediği bilgileri, dersinde zamanının yettiğince ayrıntılı olarak sınıfa aktarır. Öğrenciler de büyük çoğunlukla not tutarlar. Öğrenci, ne duyarsa, tahaya ne yazılırsa yetiştirdiğince not almaya çabalar. Dersse girememiş öğrencilerse o notları arkadaşlarından kopya etmek çabasına düşerler. Çünkü başarının anahtarı ders notlarıdır. O konu, sınavlara

derste anlatıldığı boyutları ile yansıyacaktır. Öğretim kadrosunun o konuda hazırladığı teksir notu, kitap varsa sınıf dersi not tutmayı büyük ölçüde gerektirmez; sınav sorularının cevabını içeren kaynak belgidir. Alışılmış sınav düzeni şudur ki, sınavda, derste anlatılanlar, izlenen teksir notu ya da kitap dışından soru sorulmaz, sorulsa da tepki görür, genellikle değerlendirmeden düşülür. Böylece aynı konuyu başka kaynaklardan da araştırmanın başarı açısından bir anlamı kalmaz. Sadece yeni bilgiler edinilir. Tıp eğitiminin bugünkü düzeninde ise, başarı ek bilgilerden daha değerlidir. Çünkü her başarılı sınav sonucu, öğrenciyi gelecekle ilgili beklentilerine daha çok yaklaştırır. Sonuç olarak öğrenci zamanını daha değişik bir kaynağı okumaya ayırmaz. Onun yerine tuttuğu notları, izlenen teksir notunu, kitabın o bölümünü bir kere daha okumak ister. Notlar okuna okuna ezber kılıplar halinde belleğe yerleşirken, tıp öğrencisinin kazanması istenilen araştırma, bilimsel düşünme ve sentez özellikleri de büyük ölçüde kâğıt üzerinde kalır.

Temel tıp bilimleri döneminin sınıf derslerinde öğretim kadrosu, birçok bilgiyi, ileri ayrıntılarına kadar kalabalık bir öğrenci topluluğuna söylemek, onlar da ellerinden geldiğince yazmak durumundadırlar. Öğretim üyesi ya da görevlisi birşeyler öğretmeye, öğrenciler birşeyler yazmaya çabalarlar. Öğrencinin dikkati anlamaktan çok, tek sözcük kaçırmadan herşeyi yazabilmek için yoğunlaşır. Böylece eğitim için ideal ve amaç olan dersin derste öğrenilmesi genellikle başarılmaz. Buna karşılık öğrenci, özellikle eğitimin sonlarına doğru karşısındaki kişi nasıl konuşursa konuşsun tek sözcük kaçırmadan herşeyi kaydedebilme yeteneğini kazanır...

Sınıf derslerinin not tutma uğraşı, haftanın 5 günü, araya giren birkaç uygulama saati dışında sabahdan akşama gün boyu sürer. Günle birlikte öğrencinin öğrenme arzusu, gücü de tükenir. O günün akşamında, becerilebildiğince tutulan notların derlenmesi, terimlerin ezberlenmesi gerekir. Çünkü ertesi günün bilgileri o günün notları üzerine kurulacaktır. Öğrenci hiç olmazsa gece yarısını geçirmeden yatmak zorundadır. Ertesi gün yine gün boyu ders vardır... Hafta sonu, haftanın bilgilerinin kavranmasına ancak yeter. Öğrenci başarmak istiyorsa bu düzenle yaşayacaktır. Tıp bilgilerinin yabancı isim ve terimlerle yüklü oluşu, öğrenmenin ezberleme dönemini uzatır. Buna, hergün günün ileri saatlerine kadar, yeni bilgilerin yoğun olarak kaydedilmesi çabası eklenince, çoğu bilgi ezberleme döneminde kalmakta, sınavdan sonra unutulmaktadır. Pek azı ise bir kavrama dönemi sonunda, pekiştirilerek tıp belleğine kazandırılmaktadır.

Sorunun diğer boyutu daha vurgulayıcıdır. Her öğrenci eğitim düzeninin bu gidişine, biraz da geçmişinden getirdiği alışkanlıklarının

etkisi ile, ayak uyduramaz. Her derse girilmese de, herşey not edilmese de, herşey öğrenilmese de sınıf geçilebilmektedir. O zaman, öğrenci gözünde eğitimin amacı, daha çok ya da daha iyi öğrenmek yerine, sınıf geçmek hedefine yönelir. Nasıl olsa sınavda, toplam puanın yarısını alan, yani konunun yarısını bilen geçebilmektedir... Oysa, artık; «tıp fakültesini herkes bitirir, ama hekim arada sırada...» sözünün toplumdan bir an önce yok edilmesi gerekmektedir. Bu ise; eğitim hızının normalleştirilmesi, temel bilgilere çabuk unutulmuş ayrıntılardan daha çok ağırlık verilmesi, bir hekim adayının mutlaka ve her zaman bilmesi gerekeni denetleyebilen bir sınav düzeninin geliştirilmesi girişimlerini beklemektedir...

DERİNLİK, İÇERİK, AMAÇ...

Günlük eğitimin böylesine uzun ve yoğun oluşu, tıbbın çok geniş alanlı bir bilim dalı olmasına bağlanabilir. Ancak, özellikle temel tıp bilimleri döneminde bazı konuların seyreltilmesi ile günlük eğitimde tutarlı bir süre ve yoğunluğa ulaşılabilir. Örneğin, tıp öğrencisi eğitiminin ilk yılında yaşamı boyunca bir daha karşılaşmayacağı birtakım ileri temel fen bilgileri ile yoğunlaşmaya çalışılmaktadır. Sonraki yıllarda ise öğrenciye, özellikle alanı mikroskobik olan temel tıp bilimlerinin bilgileri ileri ayrıntılarına kadar aktarılmak istenmektedir.

Öğrenci eğitimi, genellikle ülke koşullarına uygun boyutlarda bilgiye sahip olmadan tamamlar. Edindiği bilgiler büyük çoğunlukla yabancı yayınlardan derlenmektedir. Üniversite kitaplıklarındaki tıp yayınları da çoğunlukla dış kaynaklıdır. Ve en önemlisi öğretim kadrosu, büyük çoğunlukla, eğitiminin bir kısmını dış ülkelerde yapmıştır. Böyle olunca, konulara verilen ağırlık ülkenin sağlık koşullarına oranlı olmamaktadır. Öğrenci, hekimlik yaşamında hiç karşılaşmayacağı ya da çok az karşılaşacağı birtakım sağlık sorunları ve çözümlerini de derinliğine öğrenmek durumunda kalmaktadır. Eğitimin ağırlığının, çoğunun sadece özellikleri belirlenmiş tedavi olanağı ya da âcil yaklaşım gereği olmayan sendrom adı ile bilinen birtakım hastalıklardan, ileri laboratuvar ve mikroskobik bilgilerinden, cerrahi yaklaşımların ileri ayrıntılarından çok; hekimin ülke koşullarında en sık karşılaşacağı sorunlar ve çözümlerinde olmasının gereği, tartışma götürmez biçimde ortadadır...

Tıp öğrencisi okulunu, toplumda büyük olasılıkla sıklıkla karşılaşacağı sağlık sorunlarının çözümlerini bilerek bitirmelidir. Ülkenin sağlık sorunlarına, insan onuruna yaraşır anlamda, bugünün yarım gün ve açıklarından çok acımasız yararlanılan çarpık tam gün aldatmacalarını çoktan gerilerde bırakmış, bir sağlık düzeniyle kısa süre-

de kökten çözüm getirilmesi bugünün koşullarında uzak bir umuttur. Böyle bir düzenin ilk adımı olan Sağlık Hizmetleri'nin Sosyalleştirilmesi uygulamalarının da bugün artık anlamından büyük ölçüde çarptıldığı ülkemizde, birkaç büyük kentte odaklanmış büyük hastanelerin dışına çıkılırsa sağlık hizmetleri yavanlaşmaktadır. Değil köyler kasabalar, ülkenin çoğu kentinde bile işler ideal bir sağlık örgütü ve hizmeti yoktur; tanı, âcil yaklaşım, ameliyat, tedavi olanakları kısıtlıdır. Hastaneler ve sağlık ocakları, ya çok kısıtlı laboratuvar koşullarında çalışmaktadırlar ya da laboratuvarsızdırlar. Tıp öğrencisi uzmanlaşamayacaksa, okulunu bitirince bu koşullarda çalışacaktır. Kaldı ki, önümüzdeki yıllarda tıp fakülteleri daha çok mezun vereceklerdir. Asistan kadroları ise; ülke sağlığının ilk sorumlularını, çağdaş hekimlik görüşü olan koruyucu hekimlik hizmetlerinin temel taşı pratisyen hekimliği çekici hale getirici, gözetici adımlar atmaya çağırmasına eski genişliğindedir. Bu durumda çoğu hekim, Anadolu koşullarında çalışacaktır. O halde tıp eğitim düzeni amaç açısından da kendine, ülke koşullarına uygun hedefler belirlemek zorundadır. Toplumda hangi sağlık sorunları yaygındır? Hastalıkların ülke koşullarında tanı ve tedavisi en iyi nasıl başarılabilir? Değilse, büyük hastane olanaklarının sağladığı koşullarda tanı ve tedavi yöntemlerini öğrenmesi, hekime toplum çalışmasında çok yarar sağlamayacaktır...

YENİ BİR DÜZEN...

Tıp eğitiminin yeniden düzenlenmesi bunalımları hafifletebilecektir. Örneğin, temel tıp bilimleri döneminin derslerinde, öğretim kadrosu konuyu ana çizgileri ile özetleyebilir, ilgili kaynakları gösterebilir. O zaman öğrenmenin gayreti öğrenciye düşer. Derste dilerse tuttuğu notlardaki temel bilgileri, kaynaklardan öğrenecekleri ile zenginleştirir. Öğretim kadrosu da öğrencilere ders saatleri dışında görüşme saatleri ayırabilir. Bazı batı üniversitelerinde de uygulandığı gibi, bu şekilde eline bazı ipuçları verilen öğrenci araştırmaya ve bilimsel sentez yollarına yöneltilir (1). Öğrencinin kendi kendine öğrenme çabası daha zevkli olacağı gibi, ders yönünden rahatlayan öğretim kadrosu araştırmalara, yeni yayınlara daha çok eğilebilir. Sınavların gösterilen kaynaklar içinde varolan belli bilgi boyutlarında yapılması da, öğrenciye boşverme şansı tanımaz. Öğrenciler arasında bilgi, araştırma yarışmaları düzenlenmesi ise hem tıp bilgileri, hem yabancı dil bilgisi açısından pekişmeyi artıracaktır. Ancak böyle bir düzenin öğrenci açısından işleyebilmesi, sınıf eğitiminin günün erken bir saatinde kesilmesini gerektirir : Öğrencinin kendi kendine çalışmaya zamanı ve hali kalmalıdır. Ayrıca şimdiki düzende eksiği duyulan yük-

sek nitelikte bir kitaplık düzeni ve anlamlı bir yabancı dil eğitiminin mutlaka kurulması da gerekir...

DAHA ÇOK ÖĞRENCİ...

Bir zamandır, ülkemizdeki çoğu yüksek okul gibi, tıp fakülteleri de her yıl daha çok öğrenciye kapılarını açmaktadır. Öte yandan öğretim kadrosu, sınıflar, hastane servisleri, gereçler gibi akla gelebilecek her konuda koşullar aynıdır. Böylece öğrenciye ayrılan birim zaman ve olanaklar azalmakta, eğitim daha elverişsiz koşullarda yapılmaktadır. Etki uygulama yıllarında daha vurgulayıcıdır. Tıp eğitiminin uygulanma yıllarında sınıf dersleri azalır, hastabaşı eğitimi başlar. Ders notlarının yerini hastabaşı notları alır. Öğrenci temel bilimler döneminde kavrayamadığı bilgileri edinmeye, geliştirmeye çabalar. Sınavlar biçim değiştirdiğinden çoğu çaba «büyüklerin gözüne nasıl girilir?..» sorusunun cevabına yönelir. Eğitimin son yıllarının en ağır sorunu uygulama olanaklarının yetersizliğidir. Henüz öğrenme aşamasında olduğu için, sağlık hizmetinde birinci derecede sorumluluk verilmeyen öğrenci; öğretim kadrosunun, genellikle, son görevi olunca da, sağlık hizmetinin dışında kalır. Bu ise yanında, yanlışa düşmemek için hiçbir şeye dokunmamayı, sağlık hizmetinin bir parçası olan yardımcı sağlık personelinin de altında yer almanın yeğlenmesini getirir. Böylece uygulama dönemi; zevksiz, özgüveni yitirici ve öğrenciyi — genellikle — öğretim kadrosunun ruhsal dokusuna göre durum almaya zorlayıcı bir yetersiz uygulama süreci olarak biter. Mutlaka uzman olma arzusu da bu sondan kaynaklanmaktadır.

Sonunda tıp fakülteleri, tartışma götürmez bir oranla alışılan adının aksine, pratisyen hekimlerden çok, «teorisyen hekimler»i mezun verirler. Fakülteyi bitiren her öğrencinin hekimlik yapmaya başlamadan önce, tüm olarak hekimlik bilgi ve yeteneğini kanıtlamak amacıyla, standart bir genel hekimlik yetenek sınavından geçirilmesi» benzeri tezleri de gündeme getiren, bu bitişir... (2)

YAŞANAN ORTAM...

Olaylar ortamı ağırlaştırmış, huzur ve güveni azaltmış, zaman zaman hastanelere bile ulaşmıştır. Gün olmuştur ki öğrenci, eğitimden çok canını düşünmüştür. Olaylar nedeniyle eğitimin sürekliliğini yitirmesi yanında dönem ya da yıl kaybını önlemek amacıyla eğitimden kısıntılara gidilmiştir.

Oysa, tıp eğitimi süreklilik gerektirir, durmak gerliemektir. Salt bu açıdan bakılsa bile, bilinen odur ki; aralar, kısıntılar sonunda eğitimin niteliğinden çok şeyler götürmüştür, götürmektedir...

KAYNAKLAR ve ÖTESİ...

Tıp eğitiminde her geçen gün, daha ileri bilgi düzeyinde kaynaklardan yararlanmayı gerektirir. Özellikle uygulama yıllarında, geçmiş dönemin notları bütün ayrıntılarına rağmen bazı açılardan yetersiz kalırlar. Bilgiler ve yaklaşımlardaki hızlı gelişmeler nedeniyle, yayınlar, temel bilimlerin sınıflarının «hekim yazısı» ile tutulmuş notlardan daha çekici olmaktadır.

Öğrenci gereksinme duyduğu yayınları ya alacak ya da kitaplıklardan yararlanacaktır. Türkiye'de tıp yayınları ateş pahasıdır. Yerli yayınlar genellikle yetersiz miktarda basılmakta, diğerleri ise dış ülkelerden yetersiz miktarlarda getirilmektedir. Durum fiatları daha bir kamçulamaktadır. Bugünün koşullarında öğrenci her yayını satın alamaz, bir yerden sonra kitaplıklardan yararlanacaktır. Ama birkaç üniversitenin dışında kitaplıklar tıp yayınları yönünden yetersiz kalırlar. Oysa, eğitimin niteliği kaynakların çeşnişi ile de yakından ilgilidir. Konu, salt tıp açısından ele alınsa bile üniversitelerin birer çağdaş kitaplık düzeni kurmaları gereğini dile getirir. Üniversitelerin ODTÜ örneğinde olduğu gibi, öğrencilerine serbest piyasadan kat kat ucuza yayın sağlayabilen yayın satış büroları kurmayı neden düşünmedikleri ise, geç de kalmış olsa, cevap bekleyen, sorunların hafifleyeceğine yönelmiş umutların sorusudur.

Öte yandan, bölgeler arası olanakların dengesizliği nedeniyle çoğu öğrenci yüksek öğrenime yetersiz bir yabancı dil bilgisi ile başlar. Böylece yabancı dil yayınlardan sağlanacak yarar, gerek zaman gerek bilgi açısından verimini yitirir. Konuya çeviriler ile çözüm getirilebilir. Ancak tıp gibi hızla gelişen bir bilim dalında, çoğu baskı sırası beklerken eskiyen çeviriler, bir yerden sonra öğrenme açısından geç kalınmasına neden olurlar. Yerli yayınlar ya da çeviriler ne derece çoğalırsa çoğalsın, yabancı yayınlara gereksinme mutlaka duyulacaktır. Sorun sonunda, öğrencisine hiç olmazsa bir yabancı dil en iyi şekilde öğretebilecek anlamda bir eğitim düzeninin gerçekleştirilmesi çağrısına uzanır...

SONUÇ OLARAK...

Ülkemizde tıp eğitimi, çözmeye çalışıldıkça dolaşan bir sorunlar kördüğümüdür. Bir kısmı tıp eğitim düzeninden doğan ama düzenini aşmış sorunlar, bir kısmı herbiri içiçe birer sorunlar çıkmazı olan eğitim düzeni, sosyal düzen, ekonomik düzenden soyutlanamayan sorunlar... Gelişme dönemlerini çoktan geride bırakmış tıp fakültelerinde sorunlar tedirgin edici olmaktadır. Kaldı ki, henüz kuruluşları ta-

mamlanamamış tıp fakülteleri de eğitime başlamış ya da başlamak üzeredir. Çok daha yetersiz koşulların olanaklarının eğitimi ise nitelik yönünden daha olumsuz boyutlar doğuracak, sorunlar daha ağır hissedilecektir. Türkiye'de tıp eğitiminin sorunlarına bir an önce eğilinmediğinde ise kaçınılmaz sonuç, bugün tıp eğitiminin niteliği üzerinde yapılan tartışmaların, yarın bütün eziciliği ile hekimlerin niteliği üzerine kayması olacaktır...

KAYNAKLAR

1. Şenvar, C.: Yüksek öğretim kurumlarımız ve modern fen eğitimi, TÜBİTAK V. Bilim Kongresi Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliği : 1-4, 1975.
2. Menteş, N. K.: Tıp eğitimi kökten çözüm bekliyor, Milliyet Gazetesi, s. 2, 17.2.1978.

(*) İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin açtığı yarışmada «Türkiye'de Tıp Eğitiminin Sorunları» adlı yazı 2. ödülü almıştır.